

Maqom yo'nalishi tarixi hamda uning oziga xos xususiyatlari

Odilxon Abdurahimov Ahmadxon o'g'li

Musical makam theatre of Margilon

Annotatsiya: Maqom, o'zbek xalq musiqasining muhim va ajralmas qismi bo'lib, asrlar davomida rivojlanib kelgan. Bu yo'nalish, o'zining boy tarixi, an'anaviy uslublari va o'ziga xos xususiyatlari bilan ajralib turadi. Maqom, nafaqat musiqiy ijro, balki o'zbek xalqining madaniyati, urf-odatlar va hayot tarzini aks ettiruvchi san'at shaklidir.

Kalit so'zlar: nmaqom, san'at, musiq, ritmik tuzilmalar, maqom ijrochilari.

Maqomning tarixi qadimiy davrlarga borib taqaladi. U, asosan, Sharq musiqiy an'alaridan kelib chiqqan bo'lib, o'zbek xalq musiqasining rivojlanishida muhim rol o'ynagan. Maqomlar, dastlab, og'zaki an'alar orqali avloddan-avlodga o'tib kelgan. Ular, asosan, diniy, ma'rifiy va ijtimoiy mavzularni o'z ichiga olgan. Maqomning rivojlanishi, O'rta Osiyo va Afg'oniston hududlarida joylashgan turli xalqlar bilan aloqalar orqali amalga oshgan. Xususan, Xorazm, Buxoro, Samarqand va Toshkent kabi shaharlar maqom san'atining markazlari bo'lgan. Bu hududlarda maqom ijrochilari, musiqiy asarlar va an'alar shakllangan. XX asrning boshlarida maqom san'ati yangi bosqichga ko'tarildi. O'zbekistonda mustaqillik e'lon qilingandan so'ng, maqom san'ati yanada rivojlanib, xalqaro miqyosda tanila boshladi. Bugungi kunda maqom, nafaqat O'zbekistonda, balki butun dunyoda o'zining noyobligi va go'zalligi bilan tanilgan. Maqomlar, o'zining murakkab va boy melodik tuzilishi bilan ajralib turadi. Har bir maqom o'ziga xos melodik chiziqlarga ega bo'lib, ijrochi tomonidan ijro etilganda, tinglovchiga chuqur hissiyotlar etkazadi. Maqomlar, turli ritmik tuzilmalarga ega bo'lib, ularning ijrosi davomida ritmning o'zgarishi va harakatlanuvchanligi muhim ahamiyatga ega. Bu, maqomning dinamikligini va ijro jarayonining qiziqarli bo'lishini ta'minlaydi. Maqom ijrochilari, ko'pincha improvisatsiya qilish imkoniyatiga ega. Bu, ijrochilarga o'z hissiyotlarini va ijro uslubini ifoda etish imkonini beradi. Improvisatsiya, maqom san'atining muhim qismidir va ijrochining mahoratini ko'rsatadi. Maqomlar, ko'pincha ma'naviy, ijtimoiy va tarixiy mavzularni o'z ichiga oladi. Ular, o'zbek xalqining urf-odatlar, an'analari va hayot tarzini aks ettiradi. Maqomlar, shuningdek, sevgi, tabiat, do'stlik va boshqa mavzularni ham qamrab oladi. Maqom ijrosi, an'anaviy usullar bilan amalga oshiriladi. Ijrochilar, asosan, o'zbek xalq musiqasining an'anaviy asboblardan foydalanadilar, masalan, dutor, tanbur, g'ijjak va doira. Bu asboblarning maqomning o'ziga xos rang-barangligini ta'minlaydi.

Maqom, asosan, an'anaviy musiqiy shakl bo'lib, o'zbek xalqining madaniy merosini ifodalaydi. U asrlar davomida avloddan-avlodga o'tib kelgan. Maqom ijrochilari ko'pincha improvizatsiya qilishadi. Bu, ijrochining o'z uslubini va his-tuyg'ularini ifodalash imkonini beradi. Har bir ijro o'ziga xos bo'lishi mumkin. Maqomlar tizimi, turli maqomlar va ularning o'zaro bog'liqligini o'z ichiga oladi. Har bir maqom o'ziga xos melodiya, ritm va tuzilishga ega. Maqomlar asosan vokal ijroda, lekin instrumental ijro ham muhim ahamiyatga ega. Maqomlar ko'pincha an'anaviy musiqiy asboblarning, masalan, dutor, tanbur, g'ijjak va doira bilan ijro etiladi. Maqomlar ko'pincha diniy, ma'rifiy va falsafiy mavzularni o'z ichiga oladi. Ular inson hayoti, tabiat, sevgi va boshqa muhim tushunchalarni ifodalaydi. Maqom san'ati ko'pincha raqs bilan birga ijro etiladi. Raqs, maqomning hissiyotini va mazmunini yanada kuchaytiradi. Maqom ijrochilari o'z ovozlari va tonlarini juda yaxshi boshqarishadi. Ular yuqori va past tonlar, shuningdek, turli ovoz ranglarini ishlatadilar. Maqom san'ati, o'zbek xalqining madaniy merosining ajralmas qismi hisoblanadi. U xalqning urf-odatlar, an'analari va tarixini aks ettiradi. Hozirgi kunda maqom san'ati yoshlar o'rtasida keng tarqalmoqda.

Yosh ijrochilar maqomni o'rganib, uni zamonaviy musiqiy shakllar bilan birlashtirishga harakat qilmoqdalar. Maqom san'ati, o'zining an'anaviy, improvizatsion, vokal va instrumental xususiyatlari bilan o'zbek musiqasining noyob va qimmatli qismidir. U, nafaqat musiqiy san'at, balki xalqning madaniyati va urf-odatlarini aks ettiruvchi muhim omil hisoblanadi. Bugungi kunda maqom san'ati o'zining an'anaviy shaklini saqlab qolgan holda, yangi ijodiy yo'nalishlar bilan boyitilmoqda. Maqom san'ati, xalqaro festivallarda, musiqiy tanlovlarda va madaniy tadbirlarda keng ko'lamda namoyish etilmoqda. Yosh ijrochilar maqom san'atini o'rganib, uni zamonaviy musiqiy shakllar bilan birlashtirishga harakat qilmoqdalar. Maqom san'ati, o'zining boy tarixi va an'anaviy uslublari bilan o'zbek xalq musiqasining ajralmas qismidir. U, asrlar davomida rivojlanib, bugungi kunda ham o'zining ahamiyatini yo'qotmay, yangi avlodlar tomonidan davom ettirilmoqda. Maqom san'ati, nafaqat musiqiy san'at, balki o'zbek xalqining madaniyati va urf-odatlarini aks ettiruvchi muhim omil hisoblanadi.

Xulosa:

Maqom yo'nalishi, o'zining boy tarixi, murakkab melodiyalari va o'ziga xos ijro uslublari bilan o'zbek xalq musiqasining ajralmas qismidir. U, nafaqat musiqiy san'at, balki o'zbek xalqining madaniyati va urf-odatlarini aks ettiruvchi muhim omil hisoblanadi. Maqom, bugungi kunda ham o'zining ahamiyatini yo'qotmay, yangi avlodlar tomonidan davom ettirilmoqda va rivojlanmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. A. Odilov. "O'zbek xalq cholgularida ijrochilik tarixi". T., "O'qituvchi", 1995.
2. I.A.Karimov. //Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch//. "Ma'naviyat" nashriyoti T-t., 2008 y
3. Ibrohimov O.A.//O'zbek xalq musiqa ijodi//metodik tavsiyalar) 1-qism, Toshkent—1994yi.
4. 5. A. Tashanov. // Vayronkor g'oyalar va buzg'unchi mafkuralar// (ma'naviyatga tahdid soluvchi illatlar). Toshkent 2015.
6. S.Q. Yo'ldashev. //Musiqi tarbiyasi va ta'limning rivojlanishi//. T., 1995 y
7. D. Soipova. //Musiqiy va musiqiy nazariy bilimlarni o'zlashtirish jarayonini takomillashtirish//. T-t , 2005 y

Internet resurslar:

1. <http://www.tdpu.uz>
2. <http://www.pedagog.uz> <http://www.ZiyoNet.uz>